

Východiská regionálnej podpory EÚ - ohraničenia a zjednodušenia *Regional support resources of the European union – demarcations and simplification*

Milan Buček

Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta, Slovenská republika

Abstract

By the justification of the European regional policy importance, the interregional solidarity is often emphasized as the framework of the European value system. Based on this, it is possible to provide help to stagnant regions, helping by the conversion of problematic industry sectors, by the modification of country area with declining agriculture and by the regeneration of derelict parts of cities.

From the three major solidarities – intergeneration solidarity, solidarity between rich and poor and the interregional solidarity – only the last one has achieved its place between central EU policies, the solving of the other two solidarities are more or less in the jurisdiction of particular countries (with different mechanisms of tax burden, functioning of health and social insurance, budget allocation, etc.)

The following stage of regional policy (in addition reduced to disparities balancing resp. convergence) shows the excelling of its relativity and the dependency on three major lines of problems:

1. On the movement of the EU GDP average, which has decreased with the increasing EU enlarging;
2. On the delimitation of NUTS 2 regions;
3. On the characteristics of the single-elect indicator – GDP per capita

Keywords: average of the EU GDP, the European support policy, delimitation of the NUTS 2

Európska únia je v súčasnosti jediným nadnárodným zoskupením vo svete, ktoré sa výrazne zasadzuje za riešenie regionálnych problémov vo svojich členských krajinách. Pri zdôvodňovaní potreby európskej regionálnej politiky sa často zdôrazňuje medziregionálna solidarita ako rámec európskeho hodnotového systému. Prostredníctvom nej sa poskytuje pomoc zaostávajúcim regiónom, pomáha pri konverzii problémových priemyselných oblastí, pri modifikácii vidieckych oblastí s upadajúcim poľnohospodárstvom a pri regenerácií spustnutých častí miest.

Z troch základných solidarít – solidarita medzigeneračná, solidarita medzi bohatými a chudobnými a solidarita medziregionálna – iba posledná z nich sa dostala medzi centrálnu politiku EÚ, ostatné dve sa viac-menej riešia v jurisdikcii jednotlivých štátov

(s rôznym mechanizmom daňového zaťaženia, fungovania zdravotného a sociálneho poistenia, rozpočtového prerozdelenia apod.).

V takto postavenej regionálnej politike (navyše zúženej na vyrovnávanie resp. konvergenciu) vynikne jej relatívnosť a veľká závislosť na troch okruhoch problémov:

- 1) na pohybe samotného priemeru HDP EÚ, ktorý sa rozširovaním EÚ stále znižoval;
- 2) na delimitácii regiónov NUTS 2;
- 3) na vlastnostiach jediného zvoleného ukazovateľa HDP/obyv.

Ad 1) Neustále rozširovanie EÚ o krajiny s nižším HDP na obyvateľa oproti tzv. starým členským krajinám (rozšírenie o Španielsko, Portugalsko a Grécko, potom o krajiny Strednej a Východnej Európy a pobaltské štáty a posledne o Bulharsko a Rumunsko) podstatne znížilo celkový priemer EÚ. Dôsledkom bolo postúpenie mnohých regiónov nad hranicu 75 %, ktorá bola stanovená pre finančnú podporu.

Tabuľka č. 1: Priemer HDP za zoskupenia krajín (2005, HDP/obyv, PKS)

EÚ 15	EÚ 25	EÚ 27	EÚ 10 (od 2004)	Členovia 2007
25 200 eur	23 200 eur	22 400 eur	12 700 eur	BG 7 913 eur
				RO 7 933 eur

Zdroj: Eurostat New release, 2/ 2008

Z 271 regiónov 69 regiónov NUTS 2 nedosahuje 75 % úroveň EÚ 27 (t.j. 16 800 eur). Medzi nimi je 15 regiónov v Poľsku, 8 v Rumunsku, 7 v ČR, 6 v Bulharsku, Grécku a Maďarsku, 5 v Taliansku, 4 v Portugalsku, 3 vo Francúzsku (všetko zámorské departmenty a Slovensku a 1 región v Nemecku, Španielsku, Slovinsku, ako aj celé Estónsko, Litva a Lotyšsko.

Slovenské NUTS 2 sa posúvali k lepšiemu postaveniu s postupným rozširovaním: v čase vstupu v roku 2004 bol medzi 10 regiónmi s najnižším HDP/obyv. (merané ostatným dostupným HDP za rok 2002) zastúpený na 9. mieste Východoslovenský NUTS 2 s 39 % voči priemeru EÚ (najnižšie bolo Lubielske NUTS 2 v Poľsku s 32 %).

Po rozšírení EÚ o Bulharsko a Rumunsko v roku 2007 sa žiaden slovenský región NUTS 2 nedostal ani do poradia 15 regiónov s najnižším HDP/obyv. Ostatné rozšírenie malo štatistický efekt a vylepšilo postavenie SR a slovenských NUTS: Slovensko dosiahlo 56,7% priemeru EÚ, Bratislavský NUTS 2 – 129,3%, Západné slovensko 52,7%, Stredné Slovensko 46,7 a Východné Slovensko 42,3%.¹

EK na to reagovala zavedením novej kategórie prechodnej pomoci pre regióny, ktoré boli dotknuté tzv. štatistickým efektom. Pre Cieľ 1 sa tento proces nazýva phasing - out (t.j.

¹ Zdroj: Eurostat News Release, 19/2008, 12.2.2008

postupné vyrad'ovanie dotknutých regiónov z podpory do roku 2013 – týka sa tých regiónov EÚ, ktoré prekročili hranicu 75 % znížením priemeru EÚ vstupom nových členov – proste EÚ 25 je nižší ako EÚ 15. Dotkne sa to regiónov ako napr. Burgenland, Algarve, Basilicata atď.). Pre cieľ 2 sa nazýva phasing – in (t.j. postupné zaraďovanie regiónov ako prechodná podpora pre regióny NUTS 2, ktorých HDP už teraz prekračuje 75% HDP EÚ 15 – napr. Cyprus, Border, Midland a Western Regions–Írsko atď.).

Ad 2) Delimitácia regiónov pre kohéznú politiku výrazne ovplyvňuje finančné toky prostriedkov. V EÚ sa používajú prevažne dva typy regionálneho delenia krajín²:

- Normatívne regióny, ktoré odrážajú politickú vôľu; ich hranice sú stanovené vo vzťahu k právomoci lokálnych inštitúcií; historické faktory hrajú často výraznú úlohu v dohode o administratívnom rozdelení.
- Analytické (alebo funkčné) regióny, vytvárajú sa v súlade so špecifickými geografickými alebo sociálno- ekonomickými kritériami ako je homogenita, komplementarita alebo polarizácia regionálnej ekonomiky.

Každé delenie má svoje výhody a nevýhody. Normatívne delenie je jasne definované, univerzálne uznávané, regionálne alebo lokálne inštitúcie v nich vykonávajú svoje právomoci (napr. regionálnu politiku). Normatívne (administratívne) regióny sa rešpektujú národnou štatistikou ako najvhodnejšie pre zber, spracovanie a šírenie dát. Nevýhodou je, že administratívne a historické dôvody sú veľmi rozdielne v jednotlivých krajinách a preto medzinárodné (a v ňom medziregionálne) porovnanie je veľmi ťažké (dokonca aj v takých prostých ukazovateľoch ako plocha, počet obyvateľov).

Analytické alebo funkčné regióny sú užitočné predovšetkým pre ekonomickú analýzu. Pre niektoré procesy sa čiastočne využívajú (zamestnanosť, infraštruktúra).

Regionálna politika, predovšetkým jej kohézna časť sa odohráva na úrovni NUTS 2. Keďže v mnohých krajinách (vrátane SR, ČR, Maďarska a pod.) predstavujú NUTS 2 umelo vytvorené jednotky pre potreby RP EÚ (ich posledná modifikácia prebehla vo februári 2007), veľmi často sa potom v praxi procesy regionálneho rozvoja odohrávajú na úrovni NUTS 3. Na tejto úrovni existuje inštitucionálna štruktúra, nakoľko sa jedná prevažne o teritoriálne jednotky samosprávneho charakteru (v SR, ČR - kraje). Tak dochádza k málo zdôrazňovanému paradoxu: tvorba HDP ako výsostne ekonomický ukazovateľ, ktorý by bol adekvátny funkčným regiónom sa počíta za normatívne regióny, ktoré sa tvorili prevažne pre administratívno- správne účely a nie pre výpočet HDP.

V EÚ je v súčasnosti 271 regiónov NUTS 2: Belgicko (11), Bulharsko (6), ČR (8), Dánsko (5), Nemecko (39), Írsko (2), Grécko (13), Španielsko (19), Francúzsko (26), Taliansko (21), Maďarsko (7), Holandsko (12), Rakúsko (9), Poľsko (16), Portugalsko (7), Rumunsko (8), Slovinsko (2), Slovensko (4), Fínsko (5), Švédsko (8) Spojené kráľovstvo (37). Estónsko, Cyprus, Litva, Lotyšsko, Luxemburg a Malta sú ako krajina považované aj za región NUTS 2.

² European Regional Statistics. Reference Guide, 2004 Edition, Eurostat. Luxembourg.

Regióny NUTS 2

Problémy vytvárania NUTS majú dva navzájom súvisiace rozmery: kvantitatívne rozdiely (predovšetkým počet obyvateľov) a ešte významnejší problém porovnateľnosti funkčnej. Veľký počet teoretikov poukázalo na tento problém, že regióny NUTS 2 nie sú jednak vnútorne homogénne, jednak odlišné veľkosťou.³

Pre určitú unifikáciu veľkosti regiónov vydala EÚ nariadenie, ktoré stanovuje minimum a maximum obyvateľov pre jednotlivé stupne:

Tabuľka č. 2: Členenie regiónov podľa ES

Úroveň	Minimum	Maximum
NUTS 1	3 million	7 million
NUTS 2	800 000	3 million
NUTS 3	150 000	800 000

Zdroj: EU Regulation No.: 1059/2003

Historický vývoj, formovanie administratívno – územného členenia v jednotlivých členských štátoch je však také pestré, že toto nariadenie má iba orientačný charakter. Už samotné nariadenie pripúšťa, aby rozdiely vo veľkosti NUTS2 boli 3,75 násobné. Reálne rozdiely sú však ešte ďaleko väčšie. Napr. v susednom Rakúsku tvorí NUTS 2 deväť historických Landov, pričom najmenší z nich Burgenland má iba 277 tis. obyvateľov.(aj keď trocha predbiehame patrí sa dodať, že tým, že prevažná časť obyvateľov horného Burgenlandu chodí pracovať do neďalekej Viedne a tam tvorí HDP, bolo HDP Burgenladu také nízke, že patrilo v čase vstupu Rakúska do EÚ medzi regióny menej rozvinuté, spôsobilé pre finančnú podporu EÚ. Napriek tomu, že v iných ukazovateľoch ako nezamestnanosť, príjmy na obyv. patrilo k najlepším v EÚ. Po vstupe krajín SVE a znížení priemeru HDP/obyv. zasiahol Burgenland tzv. štatistický efekt a ocitlo sa nad 75 % hranicou, rozhodujúcou pre podporu (prešlo do kategórie phasing – out). Podobne Bratislavský NUTS 2 má iba 600 tis. obyvateľov (čo treba dať do vzťahu k zaradeniu hlavných miest, ktoré rozoberáme nižšie.)

Na druhej strane sú regióny, ktoré veľkosťou presahujú hranicu 3 mil. obyvateľov (Ile de France (Paríž) 11,338 mil.,Comunidad de Madrid 5,763 mil., Lazio 5,238 mil., Mazowiecke (Varšava) 5,141 mil.,

Keďže komponovanie regiónov na úrovni NUTS 2 je veľmi často vytvárané z reálne existujúcich regionálnych jednotiek (napr. v SR, ČR a MR z existujúcich krajov ako

³ Spomenieme iba niektorých: Corroda/Martin/Weeks 2005, Magrini 2004, Martin 2001, Stirboeck 2002, Cheshire/Carbonaro 1995 a 1996.

administratívno-správnych jednotiek) formovanie umelo vytvorených jednotiek NUTS 2 pre potreby kohéznej politiky umožňuje voliť rôznu taktiku delimitácie. Ak sa na delimitáciu pozrieme čisto účelovo z hľadiska rozsahu podpornej politiky a zaradenie hlavných miest krajiny, možno napr. v krajinách V 4 v rozhodujúcom čase vstupu a zaradovania regiónov do kategórie menej rozvinutých (do 75 0% HDP/ obyv. priemeru EÚ 25) vidieť nasledovnú situáciu:

V **Poľsku** je hlavné mesto Varšava začlenené do najväčšieho NUTS 2 regiónu Mazowieckiego (zároveň vojvodstvo) s počtom obyvateľov 5,141 mil. (ako celé Slovensko). Tým sa aj hlavné mesto dostalo do regiónu spôsobilého na konvergenčnú podporu.

V **Maďarsku** patrí Budapešť do regiónu NUTS 2 Koszép – Magyarország s počtom obyvateľov 2,835 mil. obyv., ktorý vznikol zlúčením troch krajov (megye – hl.m. Budapešť, kraj Pest a Érd). Tým, že Budapešť sa spojila s vyše miliónovým zázemím vidieckeho charakteru - podobne ako Varšava - sa stala spôsobilým regiónom na konvergenčnú podporu.

V **ČR** vznikli regióny NUTS 2 z existujúcich 14 krajov tak, že kraje hl. m. Praha, Stredočeský kraj a Moravsko-slezský kraj sú zároveň jednotkami NUTS 2 a ostatné kraje sa zlúčili po dvoch – krajoch do regiónov NUTS 3. Tu nastáva v porovnaní s Poľskom a Maďarskom iná situácia: ak by sa bolo hl. m. Praha spojilo so Stredočeským krajom (čo práve vo vzťahu ku koncentrácii pracovných príležitostí v Prahe a dochádzke zo Stredočeského kraja a logiky tvorby HDP nie je nelogické) tak by HDP na obyv. stúpol nad hranicu 75 % a tým by vlastne Praha „vytiahla“ Stredočeský kraj regiónu spôsobilého na konvergenčnú podporu.

Špecifickú cestu delimitácie zvolilo **Slovensko**: Bratislavský kraj (NUTS 3) bol jediný ponechaný aj ako NUTS 2 (napriek nižšiemu počtu obyvateľov ako je minimum v nariadení EK). Tým sa dostal nad hranicu 75 %. Ak by sa bol pri tvorbe jednotiek NUTS 2 spojil iba s najbližším Trnavským krajom boli by oba kraje pod hranicou 75 % a rozsah pomoci pre SR (ktorý závisí od počtu obyvateľov, žijúcich v menej rozvinutých regiónoch) by sa bol zvýšil na celé Slovensko. (Keďže delimitácia regiónov do NUTS 2 pre EÚ v SR má významne vnútroregionálne implikácie, vrátime sa k tejto otázke v časti o RP SR vo vzťahu k EÚ).

Okrem kvantitatívneho hľadiska je tu ešte problém funkčnej porovnateľnosti z hľadiska rozvinutosti. Ak si pozrieme ostatné údaje o 15 regiónoch s najvyšším a najnižším HDP/ obyv. v roku 2005⁴ možno konštatovať nasledovné: najrozvinutejšie regióny sú významné mestá alebo ich aglomerácie (Vnútorý Londýn 303 % voči priemeru EÚ, Luxemburg 264, Brusel 241, Hamburg 202, Viedeň 178 atď.). V prvej desiatke s najnižším HDP na obyv. sa nachádzajú iba regióny Rumunska a Bulharska v rozsahu 24-34 % k priemeru EÚ 27. Znamená to, že rozdiel medzi Vnútorým Londýnom a Severo východným regiónom Rumunska je 12,6 násobný. Z pohľadu na tabuľku je zrejmé, že v top 15 regiónoch sa

⁴ Zdroj: Eurostat News Release, 19/2008, 12.2.2008; treba vziať do úvahy, že vzhľadom na rozsah a štatistické problémy jednotnej metodiky pre všetky regióny EÚ sa údaje publikujú s 2-3 ročným oneskorením.

nachádzajú prevažne mestá alebo mestské aglomerácie, v 15 najzaostalejších prevažne vidieckych regiónoch Rumunska, Bulharska a Poľska. Takéto vymedzenie regiónov, je možno iba ťažko považovať za zrovnateľné, najmä ak je kritériom porovnávania HDP/obyv. Dáva nám skôr obraz o pomere centrum – periféria EÚ.

Ad 3) Časť problémov s klasifikáciou menej rozvinutých regiónov je spojená najmä s tým, že HDP bol zvolený ako jediný. Prof. Biehl (Univerzita Frankfurt), ktorý bol poverený s návrhom na ukazovatele regionálnej nerozvinutosti navrhoval pôvodne 4 ukazovatele: HDP / obyv., miera nezamestnanosti, príjmy na obyvateľa a tzv. zložený infraštruktúrny index (prostredníctvom váh by meral vybavenosť regiónu rôznymi druhmi technickej infraštruktúry). To by zabránilo situáciám, kedy regióny s nízkou tvorbou HDP, ale majúce napr. nízku nezamestnanosť a pomerne vysoké príjmy (spomínaný Burgenland, ale aj Flevoland pri Amsterdame a pod.) sa stali objektom podpornej politiky. EK nakoniec zvolila najjednoduchší systém a stanovila HDP ako reprezentatívny ukazovateľ a hranicu medzi rozvinutosťou a nerozvinutosťou stanovila na 75% (takto sa stal systém administratívne zvládnuteľný a prehľadný).

HDP meria celkovú ekonomickú aktivitu v regióne.⁵ HDP sa počíta systémom zdola nahor t.j. najprv sa určí pre NUTS 3, potom pre NUTS 2 a na záver NUTS 1 – pre celú krajinu. Ak nie je hrubá pridaná hodnota dostupná podľa NUTS 3 rozkladá sa podľa regionálnej štruktúry dostupnej v poslednom období. Na konci každého roku členské štáty dajú Eurostatu dáta za obdobie t-2. Po spracovaní dát Eurostat ich publikuje v januári-februári nasledujúceho roku (preto v tejto publikácii používame údaje publikované Eurostatom vo februári 2008 za rok 2005).⁶

Regionálny HDP sa vyjadruje jednak v euro a jednak kvôli porovnateľnosti v **parite kúpnej sily - PKS** (PPS purchasing power standards). PKS je „umelá“ mena a berie do úvahy rozdiely v cenovej hladine jednotlivých krajín (t.j. predpokladá sa – nie celkom realisticky – že neexistujú regionálne rozdiely v cenách, alebo sú zanedbateľné). Parita sa získa z cenovej relácie k rovnakému košu tovarov a služieb – zrovnateľné a reprezentatívne pre každú krajinu. Vychádza sa z toho, že 1 euro pre EÚ = 1 jednotka PKS. Jednotky PKS sú konštruované špeciálne pre priestorové porovnanie a nie pre porovnanie v čase. (napr. nedá sa používať na odvodzovanie tempa rastu a pod.)

Problémy ukazovateľa HDP pre regionálne použitie majú viacero rozmerov: prvým je, že na regionálnej úrovni oveľa viac ako na národnej úrovni ovplyvňuje ukazovateľ HDP dochádzka za prácou, podiel obyvateľov, ktorí sa nepodieľajú na tvorbe HDP, repatriácia zisku zahraničných investorov a pod.

⁵ Detaily metodológie vid': „Regional Accounts Methods: gross value added and gross fixed capital formation by activity“, Eurostat, 1995, ISBN 92-827-0159-X.

⁶ European Regional Statistics. Reference Guide, 2004 Edition, Eurostat. Luxembourg. European Regional Statistics. Reference Guide, 2004 Edition, Eurostat. Luxembourg

Keďže mierou rozvinutosti je podiel HDP na obyvateľov – rezidentov daného NUTS 2 dochádza k paradoxnému javu, že dochádzajúci ako pracovníci zvyšujú HDP (v čitateľovi zlomku HDP/obyv.) v jednom NUTS 2 a ako rezidenti ho znižujú vo vlastnom regióne (v menovateľovi zlomku).⁷ Zjavné je to najmä v aglomeráciách veľkých miest. Ďalej ak žije v regióne viacej dôchodcov alebo mladistvých sa HDP na obyvateľa znižuje (ak nie je výrazne vyššia produktivita na aktívne obyvateľstvo). V regiónoch s vysokým podielom zahraničných investícií zahrňuje HDP aj vytvorený zisk. Keďže zisk sa potom repatriuje do krajiny vlastníka, takisto sa týmto veľkosť ukazovateľa nadhodnocuje.⁸

Z uvedeného teda vyplýva, že HDP je vhodný na analýzu ekonomických procesov a možno z neho vyvodzovať iba také uzávery, ktoré jeho konštrukcia dovoľuje. Napr. nám dovoľuje analyzovať, ako na veľkosť HDP/obyv. vplýva HDP/na zamestnanca (t.j. regionálna produktivita, podiel zamestnaných na ekonomicky aktívnych a podiel ekonomicky aktívnych na celkovom počte obyvateľov).⁹

V praxi (v hosp. politike, v médiách, účelovej propagande) sa veľmi často transformuje ukazovateľ HDP/obyv. z kritéria pre výber regiónov pre podpornú politiku EÚ na mierku životnej úrovne, blahobytu a pod. Pritom význační regionalistickí i neregionalistickí autori upozorňujú, že HDP práve na porovnávanie životnej úrovne (blahobytu) nie je vhodný, nakoľko:

- HDP neodráža reálnu ekonomickú výkonnosť v zmysle blahobytu (Sen, 1985; Dasgupta, 1993, Stiglitz 2006, Miranda CUFFARO, M. Francesca CRACOLICI, and Peter NIJKAMP, Vysoké Tatry 2007);
- Blahobyť je úzko spojený s individuálnym spôsobom bytia a žitia
- Meranie ekonomického blahobytu treba presunúť viac na stranu dopytu (tvorba HDP je na strane ponuky).
- Znamená to presun ukazovateľov ekonomického blahobytu smerom k ukazovateľom spotreby.

Záver

Skutočnosť, že základné štatistické „pilieri“, na ktorých je postavená podporná politika Európskej únie sú formulované a definované veľmi zjednotujúco, nabáda

⁷ Ak napr. obyvateľ Trnavského kraja pracuje v Bratislave, v Bratislavskom kraji zvyšuje HDP svojou produkciou a v Trnavskom kraji nielenže nevytvára HDP, ale znižuje hodnotu zlomku ako rezident (v menovateľovi). HDP Bratislavského kraja je týmto nadhodnotená, čo pri veľkom rozsahu dochádzky môže byť relevantné.

⁸ Je zaujímavé, že pre porovnávanie krajín pre potreby podpory z Kohézneho fondu sa nepoužíva HDP ale HND (hrubý národný produkt).

⁹ Vyplýva to z možnosti rozkladu: $HDP / OBYV = HDP / ZAM. * ZAM. / EKON. AKT. * EKON. AKT. / OBYV.$

k tomu, aby sme aspoň vo vedeckých analýzach a syntézach pristupovali k nim kriticky. Treba brať do úvahy, že regióny NUTS 2 jednotlivé krajiny delimitovali značne účelovo, alebo prinajmenšom majú rôzny historický kontext a rozdielnosti, a tým aj podmienenú zrovnateľnosť. Použitie administratívno - správneho členenia a jeho konglomerátov môže byť často pragmatické, ale je takisto často nefunkčné pre reálne posúdenie procesov konvergencie, najmä ak sa posudzuje cez hrubé sito HDP. Kritický pohľad významných vedeckých autorít na schopnosť syntetického ukazovateľa HDP odrážať konvergenčný proces z hľadiska kvality života a blahobytu v regiónoch je neprehliadnuteľný.

Literatúra

- [1] BALLS, E., HEALEY, J., ED. 2000. Towards a new regional policy. Delivering growth and full employment, The Smith Institute, ISBN 1 902488 34 2
- [2] BOLLEN, F., HARTWING, I., NICOLAIDES, P. 2003. Európske štrukturálne fondy po Agende 2000, Vyd. Ekonom, EÚ Bratislava
- [3] BUČEK, M. 1999. Regional Disparities in Transition in the Slovak Republic, European Urban and Regional Studies, N.4, October 1999
- [4] BUČEK A KOL. 2006. Regionálny rozvoj: novšie teoretické koncepcie, Vyd. Ekonom,
- [5] BUČEK, M. 2000. Vzostupy a pády regionálnej politiky – desať rokov transformácie, in: Regionálny rozvoj a regionálna politika, impulzy a trendy, Zborník z konferencie, European Regional Science Association a Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja, Ekonomická univerzita v Bratislave,
- [6] BUČEK, M. 2003. „Regionálne aspekty integrácie do EÚ“, M. BUČEK A KOL in Ekonomické a sociálne súvislosti integrácie Slovenska do EÚ, Sikula, M. A kol., USSE SAV, Bratislava,)
- [7] BÚŠIK, J. 2006. Regionálny manažment a marketing, Vydavateľstvo Ekonom, EÚ Bratislava,
- [8] Ex- ante hodnotenia NSRR 2007-13 pre MVRR SR
- [9] EU Regional Policy for 2007-2013, Inforegio, Cohesion policy: 2007 watershed
- [10] European Regional Statistics. Reference Guide, 2004 Edition, Eurostat. Luxembourg.
- [11] Eurostat News Release, 19/2008, 12.2.2008
- [12] EU Regulation No.: 1059/2003
- [13] FINKA, M., PETRÍKOVÁ, D. 2000. Spatial development and planning in European integration., SPECTRA, ROAD-PRINT, Bratislava, NewCastle-Grenoble-Bratislava-Hannover.
- [14] HRDINA., V. A KOL. 2006. Polycentrická koncepcia osídlenia ako nástroj zabezpečenia funkčnej komplexnosti na regionálnej a lokálnej úrovni, AUREX, spol. s r.o., MVRR SR,
- [15] IVANIČKOVÁ, A. 2006. Tvorba programov a projektov. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM,
- [16] KRBOVÁ, J. 2007. Riadenie procesov vo verejnej správe, doktorandská práca, VŠE Praha,

- [17] MAIER, G.- TOEDTLING, F. 1998. Regionálna a urbanistická ekonomika, 2.diel, Elita, Bratislava
- [18] MALINOVSKÝ, J.- SUCHÁČEK, J. 2007. Velký anglicko – český slovník regionálního rozvoje, Ostrava.
- [19] MARTIN, R. L. 2003. A Study on the Factors of Regional Competitiveness. A draft final report for The European Commission Directorate-General Regional Policy
- [20] MVARR SR. 2007. Národný strategický referenčný rámec 2007 – 2013. Bratislava, 2007.
- [20] PICKLES J, SMITH A, BUCEK M, ROUKOVA P, BEGG R, 2006. Upgrading, changing competitive pressures, and diverse practices in the East and Central European apparel industry, Environment and Planning. 2006, Issue 12. London, Pion Ltd., ISSN 0308 – 518X
- [21] Strategické usmernenia Spoločenstva na roky 2007 – 2013: [online] [cit. 18.02.2007] Dostupné z: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/050706osc_sk.pdf
- [22] Tretia správa o ekonomickej a sociálnej kohézii: Zhrnutie a závery
- [23] Politika súdržnosti 2007-2013, Komentáre a oficiálne texty, január 2007, Eorópska komisia. GR pre regionálny rozvoj, Luxemburg, str.13
- [24] Regional Accounts Methods: gross value added and gross fixed capital formation by activity”, Eurostat, 1995, ISBN 92-827-0159-X.

Kontaktná adresa:

prof. Ing. Milan Buček, DrSc., Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja, Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, tel.: 00421 6729 1154, e-mail: milan.bucek@euba.sk